

Ur *Internationalen* 30/2018

Farooq Sulehria

Islamister är varken anti-imperialister eller fascister

Det finns en farlig tendens att slarvigt beskriva islamistiska fundamentalister som anti-imperialister, men det är lika problematiskt att kalla dem "islamistiska fascister". Den islamistiska fundamentalismen är varken antiimperialism eller "islamistisk fascism". Det skriver Farooq Sulehria.

Farooq Sulehria är från Pakistan, där han var med och byggde Labour Party Pakistan. Han är verksam som journalist och har doktorerat vid School of Oriental and African Studies vid University of London.

De islamistiska fundamentalisterna är inte anti-imperialister eftersom de inte är antikapitalister. Anti-imperialism symboliserar befrielse men den islamistiska fundamentalismen är förtryckande. Den gör teologi av kvinnoförtrycket, religiösa minoriteter, "kätterska sekter", subnationalism och all sorts motstånd.

Det är inte heller islamistisk fascism som moderna akademiker eller islamofoba politiker i väst så lättjefullt betecknar den.

Men innan vi argumenterar mot att beteckna den islamistiska fundamentalismen som islamistisk fascism är det lämpligt att karakterisera både islamistisk fundamentalism och fascism.

Islamistisk fundamentalism kan karakteriseras som ett politiskt projekt med målet att tillämpa sharialagar genom (att erövra) staten.

Det har gjorts ett antal försök att förstå fascismen. Här används Ernest Mandels uppfattning om fascismen. Mandel bygger i sin tur på Leo Trotskij.

För det första är fascismen en ”aldrig tidigare skådad social, politisk och militär form” och ”en produkt av den imperialistiska monopolkapitalismen” som framträdde som ett nytt skede under det imperialistiska monopolkapitalet. För att citera Mandel: ”det speciella med fascismen [är inte] att den uttrycker ’en aggressivitet som finns rotad i den mänskliga naturen’ – ty den uttrycks lika mycket i ett oräkneligt antal olika historiska rörelser – utan att den ger denna aggressivitet en aldrig tidigare skådad social, politisk och militär form. Alltså är fascismen en produkt av den imperialistiska monopolkapitalismen.”

Det centrala kännetecknet för att identifiera fascismen, hävdar Mandel, är att undersöka dess inställning till det moderna samhällets två främsta klasser: storföretagarna och arbetarklassen. Mandel konstaterar: ”Den är inte bara ’monopolkapitalets öppna diktatur’. Den är en speciell sorts ’stark verkställande makt’ och ’öppen diktatur’. Den kännetecknas av att den krossar alla arbetarorganisationer – även de mest måttfulla och förvisso de socialdemokratiska. Den försöker på ett våldsamt sätt förhindra varje form av organiserat självförsvar från arbetarnas sida, genom att fullkomligt mala sönder dem.” Om den fascistiska diktaturen ska fylla den historiska roll som beskrivits ovan, så måste i själva verket arbetarrörelsen enligt Mandel slå tillbaka ”redan före maktövertagandet”.

Det är inte heller ett slumpmässigt fenomen. Det var specifika omständigheter som skapade och gynnade fascismen. Mandel hävdar att fascismen uppstod under en ytterst intensiv kris för det allra mest moderna monopolkapitalistiska samhället och den hade ett speciellt uppdrag: ”Det fascistiska maktövertagandets historiska funktion är att plötsligt och våldsamt förändra villkoren för hur mervärdet produceras och realiserar till förmån för monopolkapitalismens viktigaste grupper.”

Även om fascismen är borgarklassens öppna diktatur, så är det en småborgerlig rörelse. En sådan massrörelse kan bara uppstå ur småbourgeoisin, kapitalismens tredje samhällsklass, mellan proletariatet och borgarklassen. När denna småbourgeoisie blir så hårt drabbad av inflation, konkurser för småföretag och massarbetslöshet för universitetsutbildade, tekniker och högavlönade anställda, att den blir förtvivlad, kommer det att uppstå en typisk småborgerlig rörelse bestående av ideologiska minnen och psykologiskt agg. Den kommer att kombinera en extrem nationalism och en åtminstone verbal antikapitalistisk demagogi med ett ytterst intensivt hat mot den organiserade arbetarrörelsen (”Mot marxismen”, ”Mot kommunismen”). När denna rörelse börjar angripa arbetarna, deras organisationer och aktioner fysiskt, då har en fascistisk rörelse fötts.

För att sammanfatta och uttrycka sig kortfattat kan man definiera fascismen som en småborgerlig rörelse som uppstår som ett nytt skede under en intensiv kris för det imperialistiska monopolkapitalet. Den blir borgarklassens öppna diktatur genom att anta en speciell politisk, social och militär form. Allra viktigast: den avvärjar, besegrar och krossar arbetarklassens organiserade former (fackföreningar, partier etc.) innan den griper makten. Efter att ha definierat de två rörelser som behandlas kan vi våga oss på att jämföra de två. Här är de viktigaste skiljepunkterna.

För det första, medan fascismen är en ultranationalistisk ideologi är fundamentalismen ett fenomen som härletts från religionen. Teoretiskt blir alla som omfattar islam en del av Ummah. Men en arab eller en sydasiat kan aldrig bli tysk.

För det andra är fascismen en produkt av ett skede i den imperialistiska monopolkapitalismen. I motsats till det har fundamentalismen uppstått och lyckats i samhällen som man kan beskriva som förkapitalistiska eller i kapitalismens periferi. Ironiskt nog uppkom det första framgångsrika projektet på en förkapitalistisk arabisk halvö precis när fascismen uppnådde framgångar i det imperialistiska Europa. Dessutom återspeglar talibanernas uppkomst i det stam-präglade Afghanistan de olika förhållandena mellan olika kapitalismer (i deras monopol- och perifera former) och de två rörelser som analyseras här.

Och medan, för att citera Mandel igen, "[f]ascismens speciella karaktär ... bara [går] att förstå inom ramen för den imperialistiska monopolkapitalismen", så går inte samma sak att sägas om fundamentalismen. I själva verket har fundamentalismen i många muslimska länder allierat sig med den antikoloniala och anti-imperialistiska kampen.

För det tredje är fascismen av nödvändighet en våldsamt rörelse med målet att på ett våldsamt sätt krossa arbetarklassen. Till skillnad från detta kan fundamentalismen använda våld eller inte göra det. Talibanerna eller al Qaida och Daesh använder våld för att uppnå sina politiska mål.

Muslimska brödrskapet eller Pakistans Jamaat-e-Islami är inte indragna i väpnad kamp (även om ingen av dem teoretiskt har förkastat jihad.)

Slutligen måste, som vi upprepade gånger har betonat ovan, fascismen krossa arbetarklassens organisationer. Men i detta avseende har fundamentalismen varierande meriter. Jamaat-e-Islami i Pakistan har till exempel byggt egna fackföreningsfronter (trots Jamaats envisa hävdande att Första maj inte ska firas eftersom det är en "otrogen" tradition).

Har inte båda dessa rörelser vissa liknande drag? Tja, det går också att hitta likheter mellan fundamentalisterna och den yttersta vänstern. Eller mellan fascismen och Saddams regim. Mandel varnade för sådana paralleller:

I ett land där den viktigaste delen av kapitalet ligger i utländska händer och nationens öde avgörs av den utländska imperialismen, är det meningslöst att kalla det en fascistisk rörelse när den nationella borgarklassen i sitt eget intresse försöker befria sig från denna dominans... [vanligtvis] riktar den nationella borgarklassens nationalistiska rörelser i de halvkoloniala länderna ... en del hårda slag mot storföretagen, i synnerhet mot det utländska kapitalet, och skapar samtidigt nya organisatoriska möjligheter för arbetarna.

Varför är det viktigt att skilja mellan dessa två rörelser? Av två skäl. För det första för att bekämpa islamofobin. (Ironiskt nog är en hinduisk fundamentalist en "Radikal nationalist" medan en kristen fundamentalist är "messiansk".)

För det andra har denna åtskillnad/parallell enorma politiska konsekvenser ur progressiv synvinkel. Att beteckna fundamentalism [som fascism] innebär (a) att utesluta alla taktiska allianser även i situationer som i Palestina där Hamas och vänstern kämpar mot Israels ockupation, (b) att ta parti för diktatoriska regimer eller imperialistiska angrepp som riktar sig mot fundamentalistiska projekt/regimer.

Artikeln är tidigare publicerad i den pakistanska tidningen *The News*.

Översättning: Göran Källqvist Alla citat är ur Mandels förord till Trotskijs [Kampen mot nazismen i Tyskland](#), på marxistarkiv.se

Lästips

Se även (av Farooq Sulehria): [Tre resonemang om det politiska islam i Mellanöster](#), [Den islamiska fundamentalismens rötter](#) och [Politiska islams uppkomst](#).

Andra författare:

Gilbert Achcar: [Barbariernas kamp – 11 september och den nya världsordningen](#), (som Salah Jaber) [Den återuppblomstrande islamska fundamentalismen](#) och [Marionetter som har skapats av en utländsk ockupation rasar samman när ockupationen upphör](#) (om Afghanistan)

Tariq Ali: [Den antiimperialistiska vänstern och islam](#) och [Fiasko i Afghanistan](#)

Chris Harman: [Profeten och proletariatet](#)

Farooq Tariq. [Religiös fundamentalism i muslimska länder](#)